

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

“Avrupa ve Türkiye’de Göç Ağı” AB Politikalarına Göre İltica Prosedürleri Bilgilendirme Seminer Kılavuzu

2017

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Proje Hakkında

Sivil Toplum Diyalogu Programı tarafından desteklenen “Avrupa ve Türkiye’de Göç Ağı” (Migration Network for Asylum seekers and Refugees in Europe and Turkey) projesi, Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinden sivil toplum kuruluşlarını ortak konuların çevresinde bilgi ve deneyim paylaşımlarını sağlamak ve aralarında sürekli bir iletişim inşa etmeleri için bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Avrupa Birliği Bakanlığı programın teknik uygulamasından sorumlu kurumken, Merkezi Finans ve İhale Birimi programın sözleşme makamıdır.

Yunanistan sivil toplum kuruluşu Uzmanlar İşbirliği’nin Atina Ağı (ANCE), ve Türkiye’deki İstanbul Kültür Üniversitesi Küresel Siyasal Eğilimler Merkezi (IKU-GPOT), İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (IKGV) ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) tarafından uygulanan 14 ay süreli “Avrupa ve Türkiye’de Göç Ağı” projesinin genel hedefi, AB-Türkiye sivil toplum işbirliğini, göç ve sığınma politikalarını AB standartlarına göre ilerletmek ve Türkiye ve AB arasında göç yönetimine ilişkin ortak bir yaklaşımı geliştirmektir.

Hedefler daha spesifik olarak şöyle belirtilebilir:

- İnsan hakları ve göç yönetimi alanlarında reformların geliştirilmesi ve uygulanmasına katkıda bulunmak için Türk sivil toplum kuruluşlarının kapasitesini geliştirmek;
- Türkiye ve Yunanistan arasında sivil toplum işbirliğini ve göç ve sığınma yönetim sistemleri hakkında bilgi alışverişini güçlendirmek;
- Türk ve Yunan toplumlarının sığınmacı ve göçmen hakları konusunda farkındalıklarını arttırmak.

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Yeni göç dalgası

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş ertesinde meydana gelen büyük göç akını İkinci Dünya Savaşından itibaren dünyanın karşılaştığı (aynı tarihlerde dünyanın birçok coğrafyasında meydana gelen göç hareketleri de dikkate alındığında) en büyük insan hareketlerinden biri olarak tarihteki yerini aldı.

Yeni göç dalgasının diğerlerinden farkını, bu tarihsel olayı bugünün iletişim imkânlarını kullanırken analiz edebilme olanağımız olarak belirtilebiliriz. Anlık haberler, anlık müdahale çabaları, örgütlenme ve yardımlaşma etkinlikleri durumu daha farklı ve hızlı ele alma becerisini de beraberinde getiriyor.

Ortadoğu ülkeleri, Türkiye ve Yunanistan ise bu anlamda kamu gücünün yeni örgütlenme biçimleriyle de meselenin hem aktörü hem de parçası haline geldiği bir dönemden geçiyor.

Geri gönderme merkezleri (GGM): Tanım, ilkeler ve amaç¹

İdari gözetim altına alınan yabancıların barındırılmaları ve kontrol altında tutulmaları amacıyla kurulan ve doğrudan işletilen veya kamu kurum ve kuruluşlarıyla, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yapılarak işlettirilen merkezleri ifade eder. Yasal çerçevesi 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 58 ve 95 inci maddelerine göre belirlenen Geri Gönder Merkezleri İhtiyaç olan il ve ilçelerde Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün teklifi üzerine, İç İşleri Bakanlığının onayıyla kurulur.

GGM’leri bu çerçevede bazı esasları gözeterek faaliyette bulunurlar. Öncelikle insan haklarını temel alan bir yaklaşımı benimsemek durumunda olan GGM’ler buna göre

- Yaşam hakkının korunması.
- İnsan odaklı yaklaşım
- Refakatsiz çocuğun yüksek yararının gözetilmesi.
- Özel ihtiyaç sahiplerine öncelik tanınması.
- Kişisel bilgilerin gizli tutulması.

¹ Resmi Gazete, Sayı: 28980. 22.04.2014. Son erişim tarihi:20.02. 2017

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

e) Yapılacak işlemlerde ilgililerin bilgilendirilmesi.

f) Barınanların sosyal ve psikolojik açıdan güçlendirilmesi.

g) Barınanların inanç ve ibadet özgürlüklerine saygı gösterilmesi.

ğ) Barınanlara dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin hizmet verilmesi

gibi yerine getirmek zorunda olduğu amaç veya işlevden bağımsız olarak bazı ilkelere sadık kalmayı benimsemiştir.

GGM'ler yukarıda anılan ilkeleri ihlal etmeden şu hizmetleri verirler:

a) Barınma ve beslenme.

b) İç ve dış güvenlik.

c) Yabancı tarafından bedeli karşılanamayan acil ve temel sağlık hizmetleri.

ç) Psikolojik ve sosyal destek faaliyetleri.

d) Özel ihtiyaç sahiplerine uygun alanların tahsis edilmesi.

e) Barınanların kıymetli eşyalarının emanete alınması.

f) Merkezler arası nakil ve sınır dışı nakil işlemleri.

g) Genel Müdürlükçe uygun görülen diğer hizmetler.

AB Sığınma ve Göç Politikası

Avrupa Birliği'nin göç politikası tarihsel süreçte kabaca beş dönemde ele alınabilir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası endüstriyel kapasitenin işgücü açığı için istihdam politikaları. 1973 ekonomik krizi ile bu süreç daha fazla devam etmemiştir.

1986'da Avrupa Tek Senedi ile başlayan süreçte AB, ortak bir göç politikası oluşturma yönünde görüş beyan etmiş, göç kontrolüne ilişkin üye ülkeler arasında işbirliği oluşturulması öngörülmüş ve 1990 yılına kadar üye ülkelerin sığınma başvurularına ilişkin uygulanacak yöntem belirlenmiştir ancak ortak bir tutum geliştirilmiş sayılmaz. Maastricht Anlaşması ile vize, sığınma ve göç gibi konular ortak çıkarlar

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

olarak sayılmış ve Adalet ve İçişleri sütununa bağlanarak hükümetler arası bir bakış açısıyla ele alınmasına karar verilmiştir.

1999'da yürürlüğe giren Amsterdam Anlaşması ile Adalet ve İçişleri sütununda önemli gelişmeler yaşanmış; üçüncü sütundaki yetkilerin, sadece polis ve adli işbirliği dışındaki alanların tümünün, birinci sütuna transfer edilmesi göç konusunun artık ulus ötesi politika alanı içerisine yerleştirilmesi anlamına gelmiştir. Bu kapsamda AB dış sınırlarının korunması, yasadışı girişlerin engellenmesi ve dış sınırlardan gelen kişilere tanınacak uluslararası koruma türlerine yönelik ortak standartların belirlenmesi üzerine çalışılmıştır.

2005-2010 dönemini kapsayan Lahey Programında ise ilk olarak mali kaynak sorunu değerlendirilmiştir. Bu konuda göçe kaynaklık eden ülkelerle işbirliği konusu özellikle vurgulanmıştır. 2011 yılı Uluslararası Göç Raporunda (International Migration Outlook) ekonomik durgunluk sebebiyle hem Avrupa Birliği içerisinde hem de Birliğe yönelik göçte belirgin azalma olduğu belirtilmiştir. Başta Çek Cumhuriyeti, İrlanda, İtalya ve İspanya'da söz konusu düşüş gözlenirken, AB ülkeleri arasındaki göç 2009 yılında yüzde 22 oranında azalmıştır. Bununla beraber, çoğunluğu ekonomik amaçlı olan yasal göçler yaşanan nüfuslara bağlı olarak artan ve daha da artacak olan işgücü ihtiyacını karşılama açısından her ne kadar Birlik ülkeleri açısından faydalı olsa da, kimlerin e ne kadar ekonomik amaçlı göçmen kabul edileceği yönünde ortak hareket edilememesi sorununa yol açmakta ve bir ülkenin kararı diğerini etkileyebilmektedir.

2011'den sonra özellikle Ortadoğu'da baş gösteren ve milyonlarca insanı yerinden eden iç savaş ve çatışmaların akabinde devam eden süreçte Avrupa ülkeleri kesin bir ortak tutumla geliştirilen bir anlaşmayı hayata geçirmemiştir. Türkiye AB ülkeleri ile yürüttüğü görüşmeler ve anlaşmalarla bu süreçte önemli bir rol üstlenmektedir.

Sığınmacıların Kabul Koşullarına Yönelik AB Direktifi (Direktif)²

Direktif sığınmacıların yaşam standartlarına ilişkin ortak kuralları belirlemek amacıyla oluşturulmuştur. Amaç başvuru sahiplerinin konut, gıda, sağlık bakımı ve istihdam ile tıbbi ve psikolojik bakıma erişimini sağlamak ve bu anlamda AB ülkeleri için uygulama birliği yaratabilmektir. Geçmişte üye

² European Commission, Migration and Home Affairs, Reception Conditions https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum/reception-conditions_en, son erişim tarihi: 20.02.2017

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

devletler arasındaki farklı uygulamalar, sığınmacılar için kabul koşullarında yetersiz bir tablo ortaya koymuştur.

Direktifle birlikte AB çapında daha iyi ve daha uyumlu kabul koşulları standartları için adım atmıştır. Özellikle aşağıdaki noktalar altı önemle çizilen ortak pratiklerdir.

- İlk defa, sığınmacıların gözaltına alınması meselesinde temel insan haklarının korunmasını sağlayacak ayrıntılı ortak kurallar,
- Tutukluluk hallerini, keyfi gözaltı uygulamalarını önlemeye yardımcı olacak ve gözaltı süresini mümkün olan en kısa süre ile sınırlandırmak,
- Özellikle reşit olmamış kişilerin gözaltına alınmasını kısıtlamak,
- Gözaltı kararına karşı itirazda bulunurken ücretsiz hukuki yardıma ve yazılı bilgiye erişim gibi önemli yasal garantiler,
- Açık havaya erişim ve avukatlar, STK'lar ve aile üyeleri ile iletişim gibi gözaltı tesislerine ilişkin koşulların sağlanması,
- Refakatsiz çocukların temsilcilerinin vasıflarına ilişkin belirlenen kurallar
- Direktif savunmasız kişilerin özel ihtiyaçlarını belirlemek için bireysel/özel bir değerlendirme yükümlülüğünü de netleştirmiştir. Refakatsiz çocukları ve işkence mağdurlarını hassasiyetleri dolayısıyla özenli bir incelemeye tabi tutma ve psikolojik desteğe erişim kolaylığı sağlama bu yaklaşımın bir parçasıdır.

Dublin II Düzenlemesi (Dublin sözleşmesi)³

Avrupa Birliği'nde herhangi bir ülkede iltica başvurusunda bulunan sığınmacı talebinin AB'ye ilk giriş yaptığı ülkede değerlendirilmesini kurala bağlayan düzenlemedir. Sığınmacı hangi ülkeden AB sınırına girdiyse o ülkeye gönderilir. Örneğin, Fransa'da yakalan Nijeryalı bir mülteci eğer AB sınırlarına Yunanistan'dan girdiyse Yunanistan'a iade edilir. İltica prosedürünün Yunanistan tarafından yürütülmesi beklenir.

³ www.dw.com/tr/ab-sorumlulu%C4%9Fu-payla%C5%9Fmal%C4%B1/a-16629317 , son erişim tarihi:20.02.2017

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Düzensiz Göçün Azaltılması⁴

Türkiye'nin son otuz yılda göç alan bir ülkeye dönüşmesi, yakın tarihin en önemli olgularındandır ve Avrupa Birliği'ne muhtemel üyeliği bağlamında sıkça tartışılan bir meseledir. Türkiye gitgide daha fazla büyük çaplı göç ve sığınma akışlarıyla karşılaştığından, bu yeni göç fenomeni yalnızca ülke için değil, aynı zamanda daha geniş Avrupa coğrafyası bağlamında da bir dizi sosyal, ekonomi ve siyasi sonuçlar doğurmuştur. Ülkeye gelen "göç ve sığınma akışlarının yönetimi" bağlamında, bilhassa devlet kurumlarının ve hukuki çevrelerin düzensiz göç ve sığınma fenomeniyle nasıl başa çıkacağı sorusu en çok tartışılan meselelerden biri haline gelmiştir.

Türkiye'de "göç yönetimi" konusu, yalnızca son on yıl içerisinde resmi meselelerin ön sıralarına taşınmıştır. Son on yılda göçü yönetmeye ilişkin resmi girişimler AB düzenlemelerine uyum çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'nin AB üyeliğine adaylığını ilan eden 1999 Aralık tarihli AB Helsinki kararları ve 2005 yılında Türkiye ile üyelik müzakerelerinin başlayacağını duyuran AB'nin Aralık 2004 tarihli Brüksel kararı, Türkiye'deki göç politikaları ve uygulamaları alanlarına yeni soru işaretlerini ve meseleleri gündeme getirmiştir. Süregelen müzakere süreci konuyu karmaşık hale getirmiş ve Türkiye ile AB ilişkilerinin ön sıralarına taşımıştır. Bu tartışmalar, Türkiye'nin AB'ye entegrasyonunun sağlığının ve istikrarının yalnızca ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi dönüşümlerine değil, aynı zamanda özellikli politika meselelerine de dayandığını göstermiştir.

Düzensiz göçün azaltılmasına yönelik hukuki çerçeve farklı yasal dayanaklara göre çizilmektedir:

Pasaport Kanunu ,Yabancıların İkameti ve Seyahati hakkında Kanun , Küresel Suç Örgütleriyle Mücadeleye ilişkin Kanun, Türk Ceza Kanunu, İş Kanunu, Türkiye'de Eğitim Gören Öğrencilere ilişkin Kanun, Türk Vatandaşlığı Kanunu, Doğrudan Yabancı Yatırımlarına ilişkin Kanun, Uluslararası Karayolu Taşımacılığı, İnsanların ve Malların Taşınması hakkında Yönetmelikler, Şehirlerarası Yolcu Taşımacılığı hakkında Yönetmelik, Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Geçici Koruma Yönetmeliği ve Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

⁴ Ahmet İçduygu, Damla B. Aksel (2012) Türkiye'de düzensiz göç, Uluslararası Göç Örgütü, Ankara

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Türkiye’de Mülteciler İçin Statü Belirleme Kriterleri⁵

Türkiye iltica sistemindeki en belirleyici özellik, 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi’ne koyulan coğrafi sınırlamadır. Bu sınırlama bağlamında Avrupa Konseyi’ne üye olan ülkeler dışından gelen ve uluslararası koruma ihtiyacında olan kişiler Türkiye’de mülteci olarak tanınmaz ve kalıcı bir uluslararası korumaya erişemez. Türkiye, Avrupa Konseyi üyeleri dışından gelen ve bireysel olarak uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişilere, iltica taleplerinin değerlendirilmesi sürecinde “geçici sığınma” ve buna bağlı olarak “geçici ikamet izni” vermektedir. Bu duruma bağlı olarak uluslararası koruma talebi olan bir kişi, Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülkeden geliyorsa Türkiye’de hem Türkiye Cumhuriyeti makamlarına -İçişleri Bakanlığı- hem de Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliğine (BMMYK) kayıt olmaktadır. İçişleri Bakanlığı başvuruları geçici sığınma ve geçici ikamet izni bakımından değerlendirir; BMMYK da kendi mülteci statüsü değerlendirme prosedürünü yürütür ve kalıcı çözüm amacıyla mülteci statüsü alanları üçüncü bir ülkeye yerleştirmeye çalışır. “Paralel prosedür” olarak adlandırılan bu değerlendirmeler tamamlanana kadar, uluslararası koruma talebi olan kişi, İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen ve “uydu kent” olarak anılan illerden birinde ikamet etmek zorundadır. Türkiye iltica sisteminde bir dönüm noktası olarak nitelendirilebilecek 4 Nisan 2013 tarihinde, Türkiye’nin ilk iltica kanunu TBMM tarafından kabul edilmiştir. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile birlikte, bugüne kadar yönetmelik ve genelgelerle idare edilen iltica sistemi artık müstakil bir kanunla yönetilmektedir. Kanun, uluslararası korumaya ihtiyaç duyanlar da dâhil tüm yabancılarla ilgili politika, stratejilerin oluşturulması ve yürütülmesinden sorumlu olarak sivil ve uzmanlaşmış bir kurumun hukuki bağlamını oluşturmuştur. Bu bağlamda kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) merkez teşkilatı şimdiye kadar Emniyet Genel Müdürlüğü, Yabancılar Hudut İltica Daire Başkanlığının yürüttüğü iş ve işlemleri devralmıştır. Taşrada ise işlemler İl Göç İdaresi Müdürlükleri ve Yabancılar Şube Müdürlükleri tarafından birlikte yürütülecektir. Türkiye’nin uyguladığı coğrafi sınırlama YUKK’ta da korunmuştur. Coğrafi sınırlama, -YUKK öncesi dönemde de olduğu gibi- ulusal mevzuatta kullanılan uluslararası koruma statülerine dair terminolojinin, uluslararası terminolojiden farklı olmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte YUKK, uluslararası koruma çeşitleri bakımından mevzuata yeni kavramlar katmıştır. 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği ile 2006 Uygulama Talimatı ile şekillenen

⁵ Mültecilerle Dayanışma Derneği (2015) Türkiye’de Mültecilerin Kabul Koşulları, Hak Ve Hizmetlere Erişimleri: Uydu Kentler İzleme ve Raporlama Projesi Raporu, Egeus Matbaacılık, İzmir

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

önceki mevzuatta, İçişleri Bakanlığına iltica ve sığınma başvurusunda bulunan kişilere başvuruları sonuçlanıncaya kadar ‘iltica veya sığınma başvuru sahibi’ denilmekte; başvurusu sonuçlanan Avrupa Konseyi ülkesinden gelen kişilere ‘mülteci’; Avrupa Konseyi üyesi olmayan ülkeden gelen kişilere ise ‘sığınmacı’ statüsü verilmekteydi. Ancak, sığınmacı statüsü daha çok kâğıt üzerinde kalmaktaydı. BMMYK tarafından üçüncü bir ülkeye yerleştirilecek mültecilere, ancak yurtdışına çıkış işlemlerinin tamamlanması esnasında yani Türkiye’deki son günlerinde sığınmacı statüsü verilmekte idi. 11 Nisan 2014 tarihi itibarıyla tüm hükümleri ile birlikte yürürlüğe giren YUKK ise uluslararası koruma çeşitlerini, ‘mülteci’, ‘şartlı mülteci’ ve ‘ikincil koruma’ olarak şekillendirilmiştir.

İnsan kaçakçılığı⁶

“İnsan ticareti”, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, köleliği veya organların alınmasını içerecektir.

Zorla çalıştırmak, hizmet ettirmek, fuhş yaptırmak veya esarete tabi kılmak ya da vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla; tehdit, baskı veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliğinden yararlanarak rızasını elde etmek suretiyle, tedarik edilen, ülkeye sokulan veya ülke dışına çıkarılan, kaçırılan bir yerden başka bir yere götürülen, sevk edilen veya barındırılan kişiler kavramının içinde yer alır.

İnsan ticareti ile göçmen kaçakçılığı ise birbirinden bazı temel noktalarda ayrılır:

İnsan ticaretinin gerçekleşmesi için mağdurların zorlanması, kandırılması söz konusuysen, göçmen kaçakçılığında esas olarak göçmenlerin rızası söz konusudur. Göçmen kaçakçılığında yasadışı göçmen ile suç örgütü arasındaki ilişki çoğu zaman sınırın yasadışı yollardan geçilmesi ile sona ermekteyken, insan ticaretinde mağdur ile suç örgütü arasındaki ilişki mağdurun iradesi dışında devam etmektedir. İnsan ticaretinde kişilerin istismarı söz konusuysen, göçmen kaçakçılığında istismar amacı yoktur. Göçmen

⁶ <http://www.goc.gov.tr/files/files/insanticaretiss.pdf>. son erişim tarihi: 20.02.2017

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

kaçakçılığı devlet aleyhine işlenen bir suç iken, insan ticareti kişiye karşı işlenen ve ağır insan hakları ihlallerine neden olan bir suçtur. Göçmen kaçakçılığı her zaman sınırı aşan nitelik gösterirken, insan ticaretinin her zaman sınırı aşma özelliği yoktur.

Benzerlikleri ise şöyledir:

Her iki olayda da suç mağdurlarının bir yerden bir yere nakli söz konusudur. Her iki suç türünde de işlenen suç genel itibari ile sınır aşan bir karaktere sahiptir. Her iki suç türünün de organize suç grupları tarafından işlendiği gözlemlenmektedir. Her iki suç türünde de suçluların temel amacı mağdurlar üzerinden yasal olmayan maddi kazanç elde etmektir. Yani mağduru sömürmek söz konusudur.

Mülteci Hukuku Açısından AB-Türkiye Anlaşması⁷

Türkiye ve Avrupa Birliği arasında imzalanan ve 20 Mart 2016'da yürürlüğe giren ve göç/iltica/sığınma hareketlerine ilişkin kararların alındığı bir anlaşmadır. Şunları içerir:

- 20 Mart 2016 tarihi itibarıyla Türkiye'den Yunan adalarına geçen tüm yeni düzensiz göçmenler Türkiye'ye iade edilecek. İade işlemi, AB hukukuna ve uluslararası hukuka tam olarak uygun şekilde gerçekleştirilecek; hiçbir surette toplu sınır dışı etme işlemi olmayacak.

- Korunmaya muhtaç gruplara yönelik BM Kriterleri dikkate alınmak suretiyle, Yunan adalarından Türkiye'ye iade edilen her bir Suriyeli için, Türkiye'den bir diğer Suriyeli AB'ye yerleştirilecek. BMMYK'nın yanı sıra Komisyonun, AB ajanslarının ve diğer üye devletlerin desteği ile geri dönüşlerin başladığı ilk günden itibaren bu ilkenin uygulanmasının sağlanmasına yönelik bir mekanizma tesis edilecek. Daha önce düzensiz bir şekilde AB'ye girmemiş ya da girmeye teşebbüs etmemiş göçmenlere öncelik verilecek.

- Türkiye, Türkiye'den AB'ye yasadışı göçe yönelik yeni deniz ve kara güzergâhlarını önlemek için gerekli her türlü tedbiri alacak ve bu amaç doğrultusunda AB'nin yanı sıra komşu devletlerle de işbirliği yapacak.

- Türkiye ve AB arasındaki düzensiz geçişler sona erdiğinde ya da en azından büyük ölçüde ve sürdürülebilir şekilde azaltıldığında Gönüllü İnsani Kabul Planı uygulamaya koyulacak. AB üye devletleri bu plana gönüllülük esasında katkıda bulunacak.

⁷Euronews, <http://tr.euronews.com/2016/03/24/ab-turkiye-multeci-krizi-anlasmasi-yururlukte>, Son erişim tarihi: 20.02.2017

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

- Tüm beklentilerin karşılanması kaydıyla, en geç Haziran 2016 sonuna kadar Türk vatandaşlarına yönelik vize gerekliliklerinin kaldırılması amacıyla, Vize Serbestisi Yol Haritasının katılan tüm üye devletler bakımından yerine getirilmesine hız verilecek.

- AB, Türkiye ile yakın işbirliği içerisinde, Türkiye için Sığınmacı Mali İmkânı kapsamında başlangıç olarak tahsis edilen 3 milyar euronun ödenmesini hızlandıracak ve mart ayı sonundan önce, Türkiye'nin sağlayacağı hızlı bildirimler ile tespit edilecek geçici koruma altındaki kişilere yönelik daha çok sayıda projenin finansmanını sağlayacak.

- AB ve AB'ye üye devletler, özellikle Türkiye sınırına yakın belirli alanlarda Suriye içindeki insani koşulların iyileştirilmesine yönelik olarak ve yerel nüfusun ve mültecilerin daha güvenli olacak alanlarda yaşamasını sağlamak üzere Türkiye ile her türlü ortak çabayı gösterecek.

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Kavramlar

Mülteci

1951 Cenevre Mülteci Sözleşmesine göre mülteci ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişidir.

Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 145 taraf ülkenin imzaladığı Sözleşme, dünyada iltica hukukuna/mültecilerin haklarına ilişkin en temel belge olduğu için, taraf ülkeler iltica sonrası statüleri belirlerken bu tanımı merkeze alırlar. Türkiye Sözleşmeyi *coğrafi sınırlama* koşuluna göre imzalamıştır. Yani Avrupa Konseyi'ne üye olmayan ülkelere gelen sığınmacılar bu sınırlamadan dolayı mülteci statüsüne sahip olamazlar. Bunun yerine kendilerine uluslararası koruma sağlanır.

Sığınmacı

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK/UNHCR) sığınmacıyı, başka bir ülkeye sığınma/iltica talebinde bulunan, kendisine uluslararası olarak koruma arayan fakat başvuru süreci henüz sonuçlanmamış kişi olarak tanımlar. Başka bir ifadeyle, iltica talebinde bulunanlar başvuru süreci tamamlanana kadar sığınmacı olarak kabul edilirler. Eğer başvuruları olumlu sonuçlanırsa mülteci statüsü kazanırlar.

Göçmen

Kişinin hukuki statüsüne, gönüllü olarak göç ediyor olup olmamasına, göç etmesine yol açan etkenlere ve göç ettiği yerde ne kadar kalacağına bakılmaksızın ülkeler arası sınırları geçen veya geçmiş olan ya da aynı ülke sınırları içinde halihazırda ikamet ettiği yerden uzakta olan kişidir. (Bkz. Uluslararası Göç Organizasyonu sözlüğü)

Ekonomik Göçmen

Gönüllü olarak, kişisel veya ailevi sebeplerle daha iyi ekonomik bir yaşam ve geçim koşulu arayışıyla yaşadığı yeri terk ederek başka bir yere (ülke veya şehir) göç eden kişidir. Mültecilikle arasındaki sınırı çizmek bazen zordur. Örneğin etnik ve dinî bir grubun geçim ve çalışma koşullarının zorlaştırılmasının hem ekonomik hem de siyasî bir yönü olabilir. Bu nedenle kişinin durumunu belirleyen gerekçeler ekonomik gibi görünmekle birlikte dolaysız olarak varlığını tehdit eden unsurları taşıyor olabilir. (Bkz. Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees)

Düzensiz Göç

Düzensiz göç kavramının evrensel olarak kabul edilmiş açık bir tanımı yoktur çünkü göç eden kişinin terk ettiği, geçtiği ve varmakta olduğu ülkenin hukukuna göre statüsü farklılık gösterebilmektedir. Varış ülkesi perspektifinden düzensiz göç gerekli olan belgelere sahip olmadan o ülkeye geçme, orada kalma ve çalışma anlamına gelebilirken; terk edilen ülke açısından geçersiz pasaportla, seyahat belgeleri olmadan veya bazı idari şartları yerine getirilmeden uluslararası sınırları geçmek anlamına gelebilir. Buna karşın "yasa dışı göç" kavramını ise insan kaçakçılığı benzeri suçlarla sınırlandırmak gibi bir eğilim mevcuttur. (Bkz. Uluslararası Göç Organizasyonu sözlüğü)

This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Zorunlu Göç

Doğal veya insanların eylemlerinden kaynaklı sebeplerle (doğal afet, nükleer ve kimyasal felaketler vb) yaşamları, geçim olanakları tehlike altına giren insanların buldukları yeri terk etmek zorunda kalmalarıdır ki kavram, mülteci ve zorla yerinden edilen insanların hareketlerini de kapsar. (Bkz. Uluslararası Göç Organizasyonu sözlüğü)

Varişta Mülteci / Prima Facie

Yaygın çatışma ve şiddet olayları vb. sonucunda gerçekleşen yoğun mülteci akınlarının yaşandığı dönemlerde, sınırı aşan herkes için bireysel sığınma görüşmeleri yürütmek mümkün değildir. Bu ve benzeri koşullarda insanların ülkelerinden kaçış sebepleri açık olduğu için bu tür görüşmelere gerek duyulmaz. Böylesi durumlarda bütün sığınmacı grubuna “varişta mülteci / prima facie” statüsü verilir. (UNCHCR Uluslararası Koruma Rehberi No:11)

Latince bir ifade olan *prima facie*, bağlamı içerisinde “ilk bakışta/ilk izlenime göre” anlamına gelir. Kitlese olarak sınırı geçen sığınmacı grubunun “ilk bakışta” iltica amacıyla sınırı geçtiği anlaşıldığı için, hepsi - aksi ispat edilene kadar – mülteci olarak kabul edilir. Diğer bir ifadeyle sığınacakları ülkenin topraklarına vardıkları anda mülteci olarak kabul edilirler.

Yerinde Mülteci

Kişi, kendi ülkesi dışındayken daha sonra ortaya çıkan koşulları takiben mülteci statüsüne geçebilir. Örneğin bir göçmen, ülkesinde meydana gelen silahlı çatışmalar ve şiddet içeren rejim değişikliği ya da dahil olduğu topluluğa yönelik artan şiddet eylemleri sebebiyle ayrıldığı ülkesine dönmek için haklı gerekçelere sahip olur. Bu aşamada iltica başvurusunda bulunarak mülteci statüsü elde edebilir. (Bkz.Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees)

Uluslararası Koruma

Devletlerin kendi vatandaşlarını koruma yükümlülüklerini yerine getiremediği durumlarda, başka ülkelere sığınma talebinde bulunan insanların güvenliğe ulaşmaları, tehlikeli olan yerlere gönderilmemeleri ve temel insan haklarından yararlanabilmeleri anlamına gelmektedir. Uluslararası koruma geçicidir. Bu süreçte koruma talebinde bulunan kişi sınır dışı edilemez, ülkesine geri gönderilemez. (Bkz.Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees) Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre bu koruma mülteci, şartlı mülteci veya ikincil koruma statüsünü kapsar.

